

KARTLÄGGNING

VÄLFÄRDSBROTTLIGHET OCH OTILLÅTEN PÅVERKAN I
NACKA KOMMUN

KFKS 2023-2023-01177

2023-12-01

Emrah Ercin, säkerhetsfunktionen

Innehållsförteckning

1.	Bakgrund.....	2
2.	Vad är välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan?	2
3.	Förekomsten av välfärdsbrottslighet.....	3
4.	Kartläggning - Genomförande.....	3
5.	Avgränsning.....	4
6.	Kartläggning - Resultat	5
6.1.	Hur arbetar ni idag med att förebygga och förhindra välfärdsbrott?...5	
6.2.	Har ni relevanta, framtagna rutiner/handlingsplaner angående välfärdsbrottslighet och i så fall vilka?	6
6.3.	Hur säkerställer ni att lagar och rutiner efterlevs inom verksamheten?	7
6.4.	Har ni upptäckt välfärdsbrottslighet i er verksamhet alternativt haft misstanke. Hur har ni hanterat dessa fall?	8
6.5.	Vad saknar ni idag för att stärka arbetet kring välfärdsbrottslighet? ...8	
7.	Resultat - Granskning av relevanta dokument samt förslag på förbättringar.....	9
7.1.	Dokumentet Reglemente för kundval	9
7.2.	Dokumentet Underlag för ägar- och ledningsprövning	11
8.	Sammanställning av föreningsbidrag	12
9.	Riktning framåt – hur ska arbetet fortsätta?	13
10.	Sammanställning av kartläggningen – hur ser det ut idag?.....	13
11.	Förslag på åtgärder	13
12.	Planering av aktiviteter - utbildning/fortbildning.....	15
13.	Form och struktur för rapportering från verksamheterna.....	16
14.	Omvärldsspaning och erfarenhetsutbyte.....	17
15.	Externa samarbetspartners.....	17

I. Bakgrund

Under maj 2023 beslutade kommunstyrelsens trygghetsutskott att stadsledningskontoret ska kartlägga kommunens arbete med att förebygga välfärdsbrottslighet.

Kartläggningen ska svara på om hur det preventiva arbetet mot välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan inom kommunen fungerar. Den kommer även att identifiera och sammanställa vilka ytterligare behov kommunens verksamheter har i arbetet mot välfärdsbrottslighet, vilka ”riskområden” det finns inom kommunens verksamheter samt hur misstänkta välfärdsbrott ska rapporteras och hanteras. Även genomgång av nödvändiga styrdokument och rutiner mot otillåten påverkan har omfattats av kartläggningen likaså hur kommunens inköspolicy, auktorisationsvillkor samt specifika villkor i kundvalet för olika verksamheter ser ut.

Kartläggningen ska ligga till grund för hur Nacka kommun ska stärka sitt förebyggande arbete mot välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan genom att implementera en tydlig process för att hantera oegentligheter. Syftet med kartläggningen och efterarbetet är att utarbeta gemensamma strategier för att hantera dessa frågor, då det nuvarande ansvarsutkrävandet på övergripande nivå är oklart. Kartläggning av kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrottslighet är en viktig del i att identifiera eventuella brister och behov.

2. Vad är välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan?

Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, definierar välfärdsbrottslighet som ”när en extern aktör – företag eller privatperson – otillbörligen utnyttjar kommunala eller regionala medel för egen vinning.”

Vidare beskrivs begreppet *Otillåten påverkan* som en övergripande term för handlanden som syftar till att påverka en tjänsteman eller en förtroendevald att agera annorlunda än vad de ursprungligen hade tänkt, till exempel att fatta beslut som avviker från myndighetsbefogenheter eller att avstå från att polisanmäla. Otillåten påverkan kan inkludera aktiviteter som utgör brott enligt lagen, men den kan också omfatta icke-brottsliga handlingar. Det vanligaste sättet att beskriva

otillåten påverkan är genom begrepp som trakasserier, hot, skadegörelse, våld och korrupktion. Trakasserier är den mest frekvent förekommande typen av otillåten påverkan.

3. Förekomsten av välfärdsbrottslighet

Det saknas en fullständig sammanställning kring omfattningen av välfärdsbrottsligheten i Sverige men flera statliga utredningar har berört att vid utbetalningar från offentliga försäkrings- och bidragssystem går omkring 2 - 4% till brott och oegentligheter.

Välfärdsbrott och oegentligheter kan förekomma inom alla områden där möjligheten att göra en vinst finns, för egen del eller för företag. I förlängningen riskerar detta att leda till sämre samhällsservice samtidigt som förtroendet för staten, myndigheter och näringslivet skadas. Dessa hot påverkar i sin tur centrala skyddsvärden som invånarnas trygghet, säkerhet och hälsa och får även konsekvenser för kommunsektorns möjligheter att upprätthålla samhällsviktiga funktioner, samt att människors tilltro till demokratiska processer och rättssäkerheten urholkas.

4. Kartläggning - Genomförande

Intervjuerna genomfördes mellan juni och september 2023. 18 direktörer fick förfrågan om att delta i intervjuerna varav hälften av de tillfrågade medverkade. 4 av intervjuerna genomfördes fysiskt och 5 genomfördes digitalt.

Frågorna som ställdes under intervjuerna var:

- Hur arbetar ni idag med att förebygga och förhindra välfärdsbrott?
- Har ni relevanta, framtagna rutiner/handlingsplaner angående välfärdsbrottslighet och i så fall vilka?
- Hur säkerställer ni att lagar och rutiner efterlevs inom verksamheten?
- Har ni upptäckt välfärdsbrottslighet i er verksamhet alternativt haft misstanke. Hur har ni hanterat dessa fall?
- Vad saknar ni idag för att stärka arbetet kring välfärdsbrottslighet?

Syftet med kartläggningen är att samla in information för att få en förståelse för följande:

- Vad är det verksamheten behöver förebygga och förhindra?
- Var inom kommunen föreligger välfärdsproblematik företrädesvis?
- Vilka ska vara med i preventionsarbetet?
- Vad görs inte idag?
- Beskriva/identifiera luckor av vad som saknas i dagsläget.

5. Avgränsning

Kartläggningen avgränsades till att intervjua direktörer. Direktörens roll, i det här sammanhanget, kan vara att fatta beslut eller vara involverad i beslutsfattande processer som berör området välfärdsbrott. När det gäller komplexa beslut som kräver aktivt övervägande av olika alternativ, kan direktören spela en nyckelroll. De gör bedömningar och väljer ett av de tillgängliga alternativen utifrån dennes roll. Direktören kan också vara ansvarig för att dra gränsen mellan beslut och ren verkställighet inom verksamheten. De kan vara involverade i att bestämma vilka uppgifter och åtgärder som kan delegeras till andra medarbetare och vilka som kräver beslut på en högre nivå.

Direktörens roll är alltså att säkerställa att organisationens övergripande strategi och beslut följs och att de beslut som tas är i linje med kommunens mål och riktlinjer. De kan också vara de som tar slutliga beslut om strategiska frågor som påverkar ett enskilt fall. Utgångspunkten är alltså att direktören har den sammanhängande bilden över verksamheten och därmed även insatt i riskerna för att bli utsatt för välfärdsbrott eller är insatt i ärenden rörande välfärdsbrottslighet.

Det har också genomförts genomlysning av, relevanta för sakfrågan, dokument på Nacka.se. Dessa dokument är:

- Inköspolicy
- Policy – Mutor, jäv, representation och bisysslor
- Reglemente för kundval
- Specifika auktorisationsvillkor i kundvalet *Vård och omsorg* (samtliga 12 som finns)
- Specifika auktorisationsvillkor för kundval Förskola och pedagogisk omsorg
- Specifika auktorisationsvillkor för kundval Kommunal vuxenutbildning
- Specifika auktorisationsvillkor för kundval Arbetsmarknadsinsatser

- Specifika auktorisationsvillkor för kundval Kulturskola
- Underlag för ägar- och ledningsprövning

Det har också gjorts en översyn av kommunens föreningsbidrag samt budget för dessa.

6. Kartläggning - Resultat

Varje fråga som ställdes ha en egenrubrik och resultatet från intervjuerna framförs som en sammanställning under varje frågeställning. Genom svaren kommer vissa verksamheters behov att beskrivas och likaså bristerna.

Vissa av de intervjuade direktörerna kunde inte svara på de ställda frågorna då de inte kommer i kontakt med välfärdsbrottslighet. En direktör menar på att de inte är en egen verksamhet utan fungerar endast som en stödprocess och därigenom finns det en möjlighet att ärenden de hanterar tangerar till välfärdsbrottslighet.

6.1. Hur arbetar ni idag med att förebygga och förhindra välfärdsbrott?

Den slutsats man kan dra av svaren kring denna fråga är att de är olika beroende på vilken verksamhet man ansvarar för. De flesta beskriver verksamheternas utmaningar med att förebygga och förhindra välfärdsbrott och menar på att det är en resursfråga.

En direktör nämner att en del i det förebyggande arbetet sker redan vid rekryteringsprocessen och det styrdokument som finns till stöd vid den processen. En annan direktör menar på att den processen behöver utökas med tydligare kravställningar och att bakgrundskontrollerna vid nyanställningar bör omfatta fler poster i kommunen men menar på att det är svårt att avgöra hur och när de ska tillämpas och hur regerverket ser ut.

En direktör menar på att det inte finns en plan framåt för hur de ska arbeta med att förebygga och förhindra välfärdsbrott och berättar vidare att de arbetar med frågan när det inträffar och har upptäckts.

Inom kommunens inköpsfunktion där det går att både förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet menar direktören. Det sker genom rätt kravställande och krav på viss ekonomisk stabilitet för att kunna bli leverantör av olika slag åt kommunen. Det finns ett visst arbetssätt som går ut på att upptäcka oseriösa

aktörer. Det sker också en ekonomisk granskning när kommunen antar en leverantör.

Det görs också ”stickprov” på inkomna fakturor som är attesterade för att se om allt har gått rätt till men man menar på att den funktionen kan utvecklas och bli bättre men att det då krävs resurser. Det finns också en funktion som ska upptäcka om det är rätt ställda fakturor som kommit in till kommunen.

En direktör nämner visselblåsarfunktionen i kommunen som kan verka som en ”kanal” för att upptäcka välfärdsbrottslighet eller andra former av oegentligheter som gränsar till välfärdsbrottslighet eller är uppenbara brott mot välfärdssystemet.

En direktör över en verksamhet som nästan bara har anordnare eller leverantörer menar på att det förebyggande arbetet ser olika ut beroende på vilken process och område det berör. Personen menar på att det har skapats en process idag som man hoppas på ska ge ett underlag med gemensamma nämnare kring hur verksamheten tydligare ska jobba med att förebygga och förhindra välfärdsbrottslighet.

Direktören nämner att de idag utgår från inkomna klagomål, flera ”röda flaggor” kring en anordnare, överdriven vinstmarginal som olika indikatorer för att upptäcka oegentligheter och om det kan röra sig om välfärdsbrott. Även årliga enkäter som kunder kan svara på och som kan ge en bild av hur anordnarna levererat den utlovade tjänsten är ett underlag.

Verksamheten jobbar idag också med individuppföljning för att förhindra fusk och därigenom också upptäcka om behovet inte finns. Verksamheten ställer också krav på anordnaren där det ska rapporteras in om behovet av tjänsten inte längre finns som en del i att pengar inte betalas ut i onödan.

6.2. Har ni relevanta, framtagna rutiner/handlingsplaner angående välfärdsbrottslighet och i så fall vilka?

En verksamhet nämner att det håller på att tas fram fullständiga och reviderade rutiner/handlingsplaner. Verksamheten menar också på att besparingar inom verksamheten lett till att kvalitetsutveckling blivit eftersatt. Denne menar att det finns delvist framtagna rutiner och handlingsplaner men att tid för utredningar

vid upptäckta brister hos utförare inte finns då det är resursbrist på den funktionen.

En direktör för en stödfunktion nämner att det för dennes verksamhet inte finns några framtagna rutiner/handlingsplaner på området och menar på att det behövs. Detta för att samarbetet inom gruppen och mot verksamheterna ska bli bättre i frågan. Denne menar också på att om felet redan upptäckts är det oftast för sent att korrigera felet även om det kan tyda på välfärdsbrott av något slag eller en annan oegentlighet. Denne menar också på att det är oklart hur utspritt problemet är och hur ofta det sker men menar på att verksamheterna kan behöva rutiner/handlingsplaner för upptäcka ekonomiska oegentligheter som kan tangera att komma in på välfärdsbrottslighet.

Den framtagna policyn, *Mutor, jäv, representation och bisysslor*, nämns som en del i att upptäcka välfärdsbrott och kopplar det samman med otillåten påverkan. Policyn som används för att förhindra korruption menar några kan vara en del i välfärdsbrott och menar vidare att verksamheterna bör få mer kunskap och kännedom om denna policy.

En direktör menar att inom dennes verksamhet inte finns framtagna rutiner/handlingsplaner vad gäller välfärdsbrottslighet men att det finns för otillåten påverkan. Denne nämner däremot att det finns för andra svåra situationer som kan uppkomma i samband med andra brott men som inte är fullt kopplad till välfärdsbrott.

6.3. Hur säkerställer ni att lagar och rutiner efterlevs inom verksamheten?

Kring denna fråga är de flesta intervjuade överens om att för verksamheten och dess process är det tydligt att lagar och rutiner efterlevs men att resurser för uppföljning brister. En direktör menar att det är en förtroendefråga mellan arbetsgivare och medarbetare och att man utgår från att medarbetaren har den kunskap som krävs för att lagar och rutiner efterlevs.

En direktör menar på att kvalitetsarbetet är en del av säkerställandet av att lagar och rutiner efterlevs. I det arbetet menar en annan direktör att det görs bedömningar, uppföljningar av de olika leverantörerna för att säkerställa att inga oegentligheter förekommer och likaså avvikelser i efterföljandet av lagar och

rutiner. Det nämns också att nämnderna ansvarar för uppföljningen och att det sker varje år med en rapportering till kommunstyrelsen.

6.4. Har ni upptäckt välfärdsbrottslighet i er verksamhet alternativt haft misstanke. Hur har ni hanterat dessa fall?

Majoriteten av de tillfrågade uppger att de inte upptäckt välfärdsbrott i verksamheterna.

En direktör uppger att de finns tydliga indikationer för att det förekommer välfärdsfusk och har inte resurserna för att utreda dessa. Denne uppger samtidigt att det finns en årsplan för att följa upp utförare av olika slag och där ingår även kvalitetsgranskningar. Genom detta upptäckts det avvikelser som kan tyda på oegentlighet men att resurserna för att gå vidare med dessa räcker inte till. Man vidtar snabba åtgärder men mer sällan åtgärder som räcker över tid som exempelvis polisanmälan.

En annan beskriver att det funnits misstankar om välfärdsfusk och brottslighet och där man tagit hjälp av jurister för att utreda dessa, både internt och externt och likaså vid frågor om jäv och korruption. En annan direktör nämner att de tagit hjälp av ekonomi vid misstanke om ”saltade” inkomna fakturor.

6.5. Vad saknar ni idag för att stärka arbetet kring välfärdsbrottslighet?

- Kontinuitet
- Resurser för att utreda och följa upp misstänkt välfärdsbrottslighet
- Moderna IT- och ekonomiprogram, AI-variant, för att upptäcka oegentligheter
- Rutin för hur man ska polisanmäla och vad som går att polisanmäla
- Utbildningar och fortbildning med kontinuitet, för tjänstepersoner och politikerna
- Hur gör man internutredningar?
- Utvärdering av Nackamodellen
- Mer samarbete mellan nämnderna i frågan
- Övergripande styrdokument kring välfärdsbrottslighet och hur dessa ska hanteras

- Vad får man göra vid en utredning och vad får man inte göra? Hur och när får man bryta mot sekretessen internt?
- Bättre kommunikation och dialog med andra kommuner i frågan
- Informationsutbyte kring leverantörer
- Bättre ”hygiennivå”, objektförvaltning är nyckeln
- Utöka möjligheten att jobba med frågan med bra och nya lösningar vilket kräver mer investeringar i detta arbete och med att frigöra resurser
- Annan kompetens för att förstå frågan än bara ett utredningsarbete.
Utbyte av kunskapen internt
- Viktigt med grundkompetens men också med kompletterande kompetens för att förstå helheten och omfattningen
- Inför en trestegs-process när man köper in tjänster
- Utvärdering av våra styrdokument gällande kravställandet på leverantörer med mera
- Mer kunskap kring folkbokföringsbrott som ligger till grund för en stor del av välfärdsbrottsligheten som kommunen utsätts för
- Bättre avtal för att kunna stoppa utövare som ej uppfyller kraven. Dessa behöver utvecklas så att avvikelser lättare kan upptäckas (upptäcks aldrig avvikelser utifrån avtalsvillkoren så kanske avtalet inte är bra)
- Ekonomi vill vara med i arbetet och kontrollera men det krävs mer resurser för detta

7. Resultat - Granskning av relevanta dokument samt förslag på förbättringar

7.1. Dokumentet Reglemente för kundval

Det finns totalt femton dokument som beskriver auktorisationsvillkor i kundval. Till dessa finns dokumentet *Reglemente för kundval* vars syfte är att definiera kommunens kundvalssystem för att säkerställa att samtliga kundval innehåller tydliga auktorisationsvillkor samt att uppföljningen är enhetlig och transparent.

Översynen omfattar också kommunens *Inköpspolicy* för att bättre förstå förhållningssättet i samband med externa köp och för att få en bättre insyn i inköpsarbetet i kommunen.

Ur dokumentet *Reglemente för kundval* går det att utläsa flertalet framställda krav på anordnaren under rubriken på *Generella auktorisationsvillkor*. Ur dessa är det flertalet punkter som, om anordnaren skulle brista i uppfyllandet av ett auktorisationsvillkor, betraktas som välfärdsbrott, både avsiktligt och oaktsamt och ligger till grund för att en anordnare ska bli avauktoriserad.

Under rubriken *Ekonomi och ledning* punkt två framgår det att:

Anordnaren och personer som har väsentligt inflytande över verksamheten får inte genom lagakraftvunnen dom vara dömd för brott som avser yrkesutövningen eller brottslighet som kan skada förtroendet.

Grundkravet i denna punkt är bra men det saknas resurser för att upptäcka personer, anordnaren och personer som har väsentligt inflytande över verksamheten, som under auktorisationstiden blir dömda för brott. Och benämningen *brott som avser yrkesutövningen* kan uppfattas som vag. Vilka brott syftar man på här? För att säkerställa att personer med väsentligt inflytande inte har dömts för brott under auktorisationsperioden bör det, i kvalitetssyfte, begäras ut belastningsregister en gång per år.

Vidare under punkt sexton går det att utläsa:

Ansvarig för verksamheten och samtliga personal som anställs inom ramen för anordnarens verksamhet inom kundvalet ska till anordnaren uppvisa ett registerutdrag ur det register som förs enligt lagen om belastningsregister. Typ av utdrag ur belastningsregistret beslutas av respektive nämnd i de specifika auktorisationsvillkoren. Utdraget får vara högst ett år gammalt

För att säkerställa att inkommet registerutdrag från belastningsregistret är dagsaktuellt bör kravet om att det ska vara högst ett år gammalt slopas.

Vidare framgår det av punkten att vid uppföljning/tillsyn ska anordnaren visa upp belastningsregistret, när utdraget inhämtats samt dag för anställning. Belastningsregistret riskerar att, vid uppföljningen/tillsynen, vara verkningslös och inaktuell.

Tittar man vidare på *Sanktioner* finns det fyra olika sanktioner som kan tillämpas om anordnare brister i sitt utförande. Det framgår att det är varje nämnd som ska besluta om vilka sanktioner som ska inträda om anordnaren brister i uppfyllandet av auktorisationsvillkoren.

Den första sanktionen som beskrivs är *Åtgärdsplan*. Där framgår följande:

Om bristen är av sådan art att det är osannolikt att kunder drabbas eller att kommunen drabbas ekonomiskt ska kommunen begära in en åtgärdsplan från anordnaren.

Åtgärdsplanen ska innehålla:

- beskrivning av brist,
- beskrivning av åtgärd samt
- när bristerna ska vara åtgärdade.

Åtgärdsplanen ska godkännas och följas upp av kommunen.

Ser man till sanktionen framgår det att *Om bristen är av sådan art att det är osannolikt att kunder drabbas eller att kommunen drabbas ekonomiskt kan kommunen begära in en åtgärdsplan*. Ordet *osannolikt* i sammanhanget är otydligt och svårt att förstå vad det syftas till.

Tittar man vidare på den andra sanktionen, *Varning*, framgår följande:

Brister som riskerar eller har drabbat kunder ska leda till varning.

Av varningen ska det framgå vilken påföljd som är aktuell om bristen inte åtgärdas inom angiven tid. Anordnaren ska upprätta en åtgärdsplan som ska godkännas och följas upp av kommunen (enligt ovan).

Punktens första mening bör omformuleras och förtydligas då formuleringen *Brister som riskerar* inte är fullt ut tydlig. Förslag till formulering kan vara; *Brister som riskerar att drabba kunder eller har drabbat kunder...*

Sanktionstrappan har en tydlig gång men under kartläggningen framgår det flertalet gånger att den vanligaste sanktionen som utfärdas är avauktorisering av den anledningen att det oftast är fusk som upptäcks varpå de andra sanktionerna inte behöver tillämpas. Utifrån underlaget som finns för sanktioner så är det att föredra att dessa revideras för att sanktionstrappan ska bli tydligare.

7.2. Dokumentet Underlag för ägar- och ledningsprövning

Sedan den 1 januari 2019 innehåller skollagen bestämmelser om ägar- och ledningsprövning av huvudmän som bedriver verksamhet inom förskola och skola. Från den 1 januari 2023 omfattas även pedagogisk omsorg av bestämmelserna. Ägar- och ledningsprövningen omfattar såväl ekonomiska förutsättningar som erfarenhet och lämplighet.

I dokumentet *Underlag för ägare- och ledningsprövning*, under rubriken *Lämplighet* framgår det att *Prövningen om lämplighet i övrigt omfattar samtliga personer som ingår i ägar- och ledningskretsen samt Varje persons... laglydnad i övrigt...* Definitionen *laglydnad i övrigt* uppfattas vagt och spretigt och ett förtydligande av vad laglydnadskravet är har ett starkt signalvärde samt att det inte lämnar utrymme till tolkningar eller att det uppfattas otydligt.

8. Sammanställning av föreningsbidrag

En sammanställning av Nacka kommuns utbetalningar av föreningsbidrag gjordes den 3 oktober 2023. Nacka kommun betalar totalt ut 22 150 000 kr/år i föreningsbidrag. Föreningsbidrag delas ut via följande nämnder:

- Kulturnämnden (4 350 000 kr)
- Fritidsnämnden (11 082 000 kr)
- Äldrenämnden (1 Mkr + ca 240 000 kr)
- Socialnämnden (3 491 000 kr)
- Natur- och trafiknämnden (1 990 000 kr)

Det framgår att det hittills inte noterats avvikelser eller fusk för kommunens föreningsbidrag. Sveriges Kommuner och Regioner skriver i undersökningen *Välfärdsbrott och otillåten påverkan Från bidragsfusk till systembotande brottslighet* från 2021:

Fusk med föreningsbidrag beskrivs som särskilt svårt att upptäcka eftersom en och samma förening kan beviljas stöd från flera håll. Dels kan olika nämnder inom samma kommun bevilja ekonomiskt stöd, dels kan medel betalas ut av andra myndigheter och studieförbund. Brå konstaterar också att kontrollerna försvåras av begränsade möjligheter till insyn i föreningar, jämfört med företag. I intervjuerna som ligger till grund för denna rapport beskrivs framför allt problematiken kring att föreningar inte genomför verksamhet på det sätt som de beskrivit i ansökan.

Då kommunen uppger att det hittills inte noterats några avvikelser eller fusk kan det tyda på att föreningsbidragen betalats ut rätt och att pengarna har använts rätt men det kan också visa på brister i uppföljningen och dess metod om lite mer än 22Mkr i sin helhet bedöms ha använts till rätt ändamål.

9. Riktning framåt – hur ska arbetet fortsätta?

Utifrån kartläggningen har det genomförts en analys som utgör grunden för framtagandet av gemensamma riktlinjer och rutiner för att motverka välfärdsbrottslighet.

10. Sammanställning av kartläggningen – hur ser det ut idag?

Det går att konstatera att det finns en hög medvetenhet i nämnderna om problemen och viljan att förbättra och stärka arbetet med välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan. Det pågår även parallella projekt i vissa verksamheter vars syfte är att stärka förmågan att upptäcka och förhindra välfärdsbrottslighet. Det pågår också arbeten på daglig basis där det både upptäcks brister hos anordnare likväl hos medborgare som otillbörligen utnyttjar kommunala medel för egen vinning. Ett exempel är från Arbets- och etableringsenheten som idag arbetar med felaktiga utbetalning, *FUT*, där tjänstemän genom olika arbetsätt och metoder undersöker och utreder felaktiga utbetalningar från enheten. Flertalet verksamheter har framtagna rutiner och handlingsplaner vad gäller att hantera misstänkt välfärdsbrott och tar även stöd av kommunens jurister och säkerhetsfunktionen i dessa frågor. Kommunens inköpsenhet har även de ett gott samarbete med verksamheterna i dessa frågor.

Alla kommunens styrdokument har en tydlig utgångspunkt i Nackas styrmodell där nämnderna och dess verksamheter är måna om att det tillämpas på ett felfritt sätt och att de i högsta mån ska se till att välfärdsbrott inte förekommer.

Kommunen har också beredskap och kunskap i att hantera otillåten påverkan och arbetet med att stärka detta är pågående. Ett delmål i det arbetet är att öka kunskapen kring vad otillåten påverkan är och ett annat delmål är en arbetsmiljö fri från otillåten påverkan.

11. Förslag på åtgärder

1. **Resursförstärkning:** Tillhandahålla ytterligare resurser för att möta det konstaterade behovet av systematiskt arbete för att upptäcka och hantera välfärdsbrott inom kommunens verksamheter.

Flera av intervjupersonerna medger resursbrist som en orsak till att det

inte arbetas mer systematiskt med att upptäcka fusk. De medger också att det saknas resurser för att på ett systematiskt sätt omhänderta ärenden som rör fusk eller misstänkt fusk. Det saknas alltså strukturerat och systematiskt sätt att angripa problemen med välfärdsfusk och det framgår också i kartläggningen oklarheter om det ska göras centralt eller inom nämnderna. Det är dock klarlagt att behovet av metoder, verktyg och arbetssätt finns.

2. **Tydligare strukturer:** Etablera klara och systematiska metoder för att angripa problemen med välfärdsfusk, inklusive tydliga riktlinjer för ansvarsfördelning mellan centrala instanser och nämnder.
3. **Risikanalyser:** Införa rutiner för regelbundna riskanalyser inom kommunens verksamheter och relevanta reglementen för att identifiera och åtgärda potentiella svagheter som kan leda till fusk. Att genomföra riskanalyser utgör en betydande del av helheten i det förebyggande arbetet med att identifiera potentiella svagheter inom kommunens verksamheter och inom relevanta reglementen, styrdokument och auktorisationsvillkor. Trots att det finns tillgänglig kunskap och information om metoder, bland annat via SKR, framstår det förebyggande arbetet som försummat inom nämnderna.
4. **Revidering av regelverk:** Initiera en revidering av det nuvarande regelverket gällande kundval för att minska tolkningsutrymmen och oklarheter, med särskild fokus på att öka det förebyggande och upptäckande arbetet.

Kartläggningen visade på att de nuvarande regelverk som finns gällande kundval kan tolkas brett i vissa delar och vissa delar är till och med otydliga. Det föreligger ett behov av revidering av regelverket för att klargöra oklarheter i syfte minska risken för missbruk. Regelverket behöver också revideras och förtydligas i syfte att öka det förebyggande och upptäckande åtgärderna för att minska risken för felaktiga beslut som direkt eller indirekt kan leda till missbruk av välfärdssystemet och felaktiga utbetalningar, alltså välfärdsbrott. Dessa åtgärder omfattar insatser som kan genomföras både före, under och efter handläggningen av ansökan om utbetalning, liksom vid avtal vid köp av välfärdstjänster vilket behöver förtydligas i regelverket.

5. **Förtydligade rutiner:** Utveckla och förtydliga rutiner för att genomföra grundliga bakgrundskontroller av individer, företag och föreningar, samt klargöra vilka kontroller som är tillåtna och hur erhållen information bör hanteras.

En vanlig uppfattning är behovet av att utföra mer grundliga bakgrundskontroller av individer, företag och föreningar. Det råder dock osäkerhet kring vilka kontroller som är tillåtna och om det överhuvudtaget är lämpligt att genomföra omfattande bakgrundskontroller samt hur den erhållna informationen bör hanteras.

6. **Riktlinjer för polisanmälan:** Utarbeta en kommungemensam riktlinje som tydligt beskriver när och hur en polisanmälan ska göras vid upptäckt av välfärdsbrott eller otillåten påverkan, inklusive formulering och innehåll.

Det saknas idag kunskap kring när och hur en polisanmälan ska göras när det upptäckts välfärdsbrott eller otillåten påverkan. Det saknas även en kommungemensam riktlinje hur och när en anmälan ska göras, hur den ska formuleras och vad det ska innehålla.

Genom att genomföra ovanstående åtgärder strävar kommunen efter att förbättra förebyggande och upptäckande åtgärder, minimera risken för missbruk av välfärdssystemet och säkerställa effektiv hantering av ärenden relaterade till välfärdsfusk.

12. Planering av aktiviteter - utbildning/fortbildning

Under november 2023 har 158 medarbetare genomgått en utbildning i Otillåten påverkan under 2 dagar, fyra tillfällen. Planen är att under mars och april 2024 anordna ytterligare två utbildningstillfällen för samma ändamål. Planen är att i april även utbilda förtroendevalda inom samma område.

Under maj 2024 kommer det att anordnas en temadag om välfärdsbrott tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR och polismyndigheten samt en kommun i Sverige som arbetar med felaktiga utbetalningar, FUT. Temadagen kommer även innehålla en workshop i välfärdsbrott och otillåten påverkan.

Under hösten 2024 är planen att fortsätta arbetet med utbildningar och fortbildningar inom området välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan.

Under 2024 kommer även säkerhetsfunktionen tillsammans med en utvald verksamhet delta i ett pilotprojekt tillsammans med Brottsförebyggande rådet, BRÅ, jobba med göra crime proofing-analyser. Utgångspunkten är att crime proofing syftar till att:

- identifiera möjliga oavsiktliga konsekvenser av befintligt eller föreslaget regelverk som rör överutnyttjande och brott (inklusive risker som lagstiftaren känner till, men som kan behöva hanteras och minimeras)
- om sådana risker identifieras, analysera vilka brott det kan röra sig om och värdera om riskerna är så allvarliga att de bör åtgärdas
- väga för- och nackdelar ur ett brottsförebyggande perspektiv med olika regleringsalternativ
- kunna föreslå förändringar av regler som antingen minskar möjligheterna till brott eller åtgärder som stärker kontrollinstanser

13. Form och struktur för rapportering från verksamheterna

Med anledning av det försämrade säkerhetsläget i Sverige i kombination med en alltmer komplex vardag inom trygg- och säkerhetsområdet behöver vi hjälpas att samordna kommunens verksamheter på ett mer effektivt sätt.

Kommunens säkerhetsfunktion har föreslagit att varje verksamhet inom kommunen har en dedikerad kontaktperson som benämns som säkerhetssamordnare. Säkerhetssamordnaren är tänkt att bli en länk mellan verksamheten och säkerhetsfunktionen i frågor som berör verksamhetens trygg- och säkerhetsfrågor. Detta för att ge verksamheterna bättre förutsättningar att arbeta strukturerat med trygg- och säkerhetsrelaterade frågor såsom risk- och sårbarhetsanalys, välfärdsbrottslighet, hot & våld, krisberedskap, fysiskt skydd och civilt försvar.

Verksamhetens säkerhetssamordnare kommer att ingå i ett strukturerat nätverk som säkerhetsfunktionen håller i och där säkerhetsfunktionen bland annat kan stötta med kunskapsöverföring, information, och övergripande strukturer.

Syftet är att få till en smidigare hantering och effektivare samordning av säkerhetsrelaterade frågor inom kommunen genom att ha utpekade kontaktpersoner, säkerhetssamordnare, som kan kanalisera era frågeställningar och också föra information vidare från säkerhetsfunktionen till era verksamheter.

14. Omvärldspaning och erfarenhetsutbyte

Nacka kommun behöver i arbetet med att förhindra och förebygga välfärdsbrott samarbeta internt samt med att andra kommuner rörande erfarenheter och arbetssätt kring välfärdsbrottsområdet. Det finns ett betydande behov av analys av omvärlden för att få insikt i pågående insatser i andra kommuner.

Kommunerna strukturerar sitt arbete kring välfärdsbrott på varierande sätt, vilket kan utgöra en utmaning för samarbete och informationsutbyte. Att få kännedom om pågående nationella insatser gör det möjligt för Nacka kommun att inhämta kunskap för det fortsatta arbetet med välfärdsbrott och otillåten påverkan. Nacka kommun behöver inte uppfinna hjulet på nytt då det är känt att flera kommuner arbetar med välfärdsbrott med etablerade och beprövade metoder. Bland annat har Södertälje och Eskilstuna kommun bra erfarenheter och etablerade arbetssätt kring välfärdsbrottsområdet.

15. Externa samarbetspartners

- Brottsförebyggande rådet, BRÅ
- Sveriges Kommuner och Regioner, SKR
- Polismyndigheten på lokal och regional nivå
- Skatteverket
- Länsstyrelsen